OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Maija Säkäjärvi
Johdon tuki

Muistio

21.8.2020

K 1/2020 vp Hallituksen vuosikertomus 2019 - Oikeusministeriön lausunto lakivaliokunnan ehdotuksesta hyväksytyistä lausumista sekä asiasta Ylivelkaantumisen ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentäminen (HE 230/2018 vp – EV 284/2018 vp). Liite 3, s. 180 – 181, lausumat 1-3.

Vaikutusvallan väärinkäyttö

HE 79/2010 vp – EV 373/2010 vp

Eduskunta edellytti 15.3.2011, että hallitus ryhtyy kiireellisesti valmistelemaan lainsäädäntöehdotuksen vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisoimiseksi.

Asiassa ei ole uutta ilmoitettavaa.

”Oikeusministeriö asetti 25.4.2014 työryhmän selvittämään muun muassa tätä kysymystä (lahjusrikoksia koskevien säännösten eräitä muutostarpeita selvittävä työryhmä, OM 7/41/2014). Työryhmän mietintö valmistui helmikuussa 2015 ja siitä pyydettiin lausunnot. Jatkovalmistelussa laadittiin asiaa koskeva lainsäädäntöluonnos, josta 31.5.2016 lähetettiin lausuntopyynnöt. Lainsäädäntöehdotuksen jatkovalmistelu on käynnissä oikeusministeriössä.”

Lahjusrikoksia koskevien säännösten eräät muutostarpeet

Lahjusrikoksia koskevien säännösten eräät muutostarpeet, lausuntotiivistelmä

Vaikutusvallan kauppaamisrikos, lausuntotiivistelmä

Jussi Matikkala, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

Esitutkintaviranomaisten toiminnan valvonta ja salaisista tiedonhankintakeinoista päättäminen

HE 222/2010 vp – EV 374/2010 vp

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää ja harkitsee, tulisiko salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva ratkaisutoimivalta osoittaa tuomioistuinten toimivaltaan.

2. Vuoden 2014 alussa voimaan tulleen uuden pakkokeinolain (806/2011) käsittelyä koskevista eduskunnan valiokunta-asiakirjoista ilmenee, että kirjaus koskee peitetoiminnasta, valeostosta ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättämistä. Aikaisemmin todetun mukaisesti tarkoituksena on ollut, että pakkokeinolain muuttamistarpeet tulevat pohdittaviksi, kun uuden lain soveltamiskäytännöstä on saatu riittävästi kokemuksia. Tämä koskee myös salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä päättämistä. Oikeusministeriössä ja sisäministeriössä on alustavasti virkamiestasolla keskusteltu siitä, että esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön muutostarpeiden tarkastelu voitaisiin käynnistää elokuussa 2020.

Lauri Rautio, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Oikeusministeriö on 10.7.2020 asettanut työryhmän tarkastelemaan pakkokeinolain muutostarpeita ja valmistelemaan tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmän toimikausi päättyy 31.12.2021.

Vakuutusoikeuden yksimielisten asioiden ratkaiseminen

HE 104/2014 vp – EV 330/2014 vp

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi mahdollisuudet muuttaa vakuutusoikeuden työoloja, yritystoimintaa sekä sotilasvamma-asioita tuntevien jäsenten nimitysmenettelyä nykyistä avoimemmaksi sekä kelpoisuusvaatimusten asettamista tällaisille jäsenille.

Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

2. Oikeusministeriössä on laadittu muistio vakuutusoikeuden työoloja, yritystoimintaa sekä sotilasvamma-asioita tuntevien jäsenten tämän hetkisestä nimitysmenettelystä. Ministeri Lindström on linjannut, että oikeusministeriö

selvittää mahdollisuudet muuttaa vakuutusoikeuden työoloja, yritystoimintaa sekä sotilasvamma-asioita nykyistä avoimemmaksi sekä asettaa kelpoisuusvaatimuksia näille jäsenille. Oikeusministeriö on toimittanut selvityksen lakivaliokunnalle 17.12.2018."

Piritta Koivukoski-Kouhia, erityisasiantuntija, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

Identiteettivarkaudet

HE 232/2014 vp – EV 335/2014 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa itsenäisenä esiintyvän identiteettivarkauden nykyisten tutkintakeinojen ja -valtuuksien toimivuutta ja riittävyyttä, ja jos aihetta ilmenee, ryhtyy toimenpiteisiin kyseisten rikosten torjunnan ja selvittämisen tehostamiseksi.

Identiteettivarkautta koskeva rikoslain 38 luvun uusi 9 b pykälä (368/2015) on tullut voimaan 4.9.2015. Aikaisemmin todetun mukaisesti tarkoituksena on ollut, että tarvittavat soveltamiskäytäntöä koskevat tiedot voidaan hankkia sekä selvittämiskeinojen ja -valtuuksien toimivuus ja riittävyys arvioida, kun vuoden 2014 alussa voimaan tulleen pakkokeinolain (806/2011) muuttamis- ja täydentämistarpeet tulevat pohdittaviksi. Oikeusministeriössä ja sisäministeriössä on alustavasti virkamiestasolla keskusteltu siitä, että esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön muutostarpeiden tarkastelu voitaisiin käynnistää elokuussa 2020.

Lauri Rautio, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Oikeusministeriö on 10.7.2020 asettanut työryhmän tarkastelemaan pakkokeinolain muutostarpeita ja valmistelemaan tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmän toimikausi päättyy 31.12.2021.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelma

HE 246/2014 vp – EV 308/2014 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus joutuisasti selvittää tarpeen ja mahdollisuudet ottaa käyttöön järjestelmä, jossa suullinen näyttö otetaan muutoksenhakutuomioistuimessa vastaan käräjäoikeudessa tehdyn kuva- ja äänitallenteen avulla.

Hallitusohjelman mukaan oikeudenkäynneissä näytön vastaanottaminen käräjäoikeuksiin keskitetään niin, että todistelu taltioidaan hovioikeuskäsittelyä varten.

Oikeusministeriössä on laadittu arviomuistio, jossa on selvitetty tarvetta ja mahdollisuuksia siirtyä menettelyyn, jossa henkilötodistelu otetaan hovioikeudessa vastaan käräjäoikeudessa tehdyltä kuva- ja äänitallenteelta (Oikeusministeriön julkaisuja. Mietintöjä ja lausuntoja 2019:6). Arviomuistio on julkaistu 15.3. 2019 ja ollut lausuntokierroksella.

Oikeusministeriö on 2.12.2019 asettanut työryhmän valmistelemaan ehdotusta lainsäädännöksi, joka koskee henkilötodistelun vastaanottamista muutoksenhakutuomioistuimessa käräjäoikeuden tekemältä kuva- ja äänitallenteelta (OM033:00/2018). Työryhmän toimikausi päättyy 30.11.2020.

Jukka Siro, erityisasiantuntija, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

Rattijuopumuksen rangaistukset

M 5/2014 – EK 56/2014 vp

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii selvityksen, jossa sekä perustunnusmerkistön mukaisen rattijuopumuksen, että törkeän rattijuopumuksen promillerajan tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan kokonaisvaltaisesti eri näkökohdat huomioon ottaen.

3. Oikeusministeriö on 16.1.2020 toimittanut lakivaliokunnalle selvityksen, jossa arvioidaan kokonaisvaltaisesti sekä perustunnusmerkistön mukaisen rattijuopumuksen, että törkeän rattijuopumuksen promillerajan tarkoituksenmukaisuutta.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus tehostaa nuorten rattijuopumuksesta epäiltyjen päihdetilanteen kartoitusta ja siihen liittyviä jatkotoimia.

5. Tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistuu uudistuspaineita, kuntien sosiaalitoimelle ei ole tässä tilanteessa tarkoituksenmukaista osoittaa erillisiä päihdekartoitusta tai päihdekeskusteluja koskevia lisätehtäviä. Eduskunnan lausumaa toteutetaan jatkamalla nykyisten mallien toteutusta, hakemalla yhteistyötä muiden vastaavien mallien kanssa ja erityisesti varmistamalla Tie selväksi -mallin toteuttaminen sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksen yhteydessä.

Katariina Paakkanen, erityisasiantuntija, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Päivitetty rattijuopumusta koskevan muistion toimittamisen päivämäärä (16.1.2020 ->10.1.2020).

Sakon muuntorangaistusmenettelyn keventäminen ja yksinkertaistaminen

HE 291/2014 vp – EV 363/2014 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus viipymättä selvittää mahdollisuudet keventää ja yksinkertaistaa sakon muuntorangaistusmenettelyä ja sitä edeltäviä vaiheita ja valmistelee tarvittavat ehdotukset annettavaksi samanaikaisesti eduskunnalle sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain voimaanpanoa koskevan lakiehdotuksen kanssa.

Sakon muuntorangaistusmenettelyn keventämistä ja yksinkertaistamista on selvitetty oikeusministeriössä eduskunnan lausuman mukaisesti.

Osana lausuman toteuttamista on vuoden 2019 alussa tullut voimaan eräitä muutoksia sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin (HE 200/2017 vp ja EV 31/2018 vp). Lainsäädäntö mahdollistaa videoyhteyden käytön sakon muuntorangaistusasian käsittelyssä ja maksuajan myöntämistä koskevia säännöksiä yksinkertaistettiin.

Oikeusministeriössä on lisäksi selvitetty mahdollisuutta siirtää muuntorangaistuksen täytäntöönpanon aloittamistehtävät ulosotolta Rikosseuraamuslaitokselle. Tässä vaiheessa on kuitenkin katsottu, että tehtävien siirto ei olisi taloudellisesti kannattavaa, koska aloittamistehtävien hoitaminen Rikosseuraamuslaitoksessa olisi kalliimpaa kuin ulosottolaitoksessa. Muutoksella ei myöskään olisi saavutettavissa mainittavia vaikuttavuushyötyjä rangaistusten täytäntöönpanon näkökulmasta.

Oikeusministeriössä on käynnissä oikeushallinnon tietojärjestelmähanke AIPA ja Rikosseuraamuslaitoksen tietojärjestelmähanke Roti. Näiden hankkeiden yhteydessä arvioidaan vielä joitakin yksittäisiä lainmuutoksia, jotka keventäisivät muuntorangaistusmenettelyä. Roti -hankkeen yhteydessä on esimerkiksi tarkoitus yksinkertaistaa säännöksiä, jotka koskevat muunnetun sakon maksamista vankilassa. Myös tietojärjestelmien kehittäminen vähentää jo sinällään viranomaisten manuaalista työtä muuntorangaistusasioissa.

Lausuman otsikossa mainittu lainsäädäntö on kumottu lailla 1695/2015, koska uudistuksen edellyttämä rahoitus 12,4 miljoonaa euroa on poistettu Julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2016–2019. Tällä ei ole kuitenkaan vaikutusta lausumassa mainitun menettelyn yksinkertaistamistavoitteen kannalta. Eduskunta on hyväksynyt hallituksen esityksen sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevan sääntelyn muuttamiseksi (HE 178/2018 vp), joka vastaa keskeisiltä osiltaan eduskunnan kertaalleen hyväksymää ja sittemmin kumoamaa lainsäädäntöä.

Juho Martikainen, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa sekä vankeuslain ja eräiden muiden seuraamusten täytäntöönpanosta annettujen lakien muuttamisesta on lausuntokierroksella. Esityksessä ehdotetaan yksinkertaisempaa menettelyä sakon maksamiseen vankilassa. Hallituksen esitys annetaan eduskunnalle syksyllä 2020.

Oikeusrekisterikeskukselle on varattu vuosille 2020 ja 2021 määrärahaa yhteensä 600 000 euroa sakon muuntorangaistusmenettelyä koskevan tietojärjestelmän kehittämiseen. Tietojärjestelmän kehittämisen aikataulua valmistellaan oikeusrekisterikeskuksessa ja on mahdollista, että määrärahan käyttöä on siirrettävä hankkeen sovittamiseksi yhteen sakkojen täytäntöönpanotietojärjestelmän kokonaisuudistuksen vuoksi.

Tuomarien koulutusta koskeva uudistus

HE 7/2016 vp – EV 99/2016 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tuomareiden koulutusta koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota muun muassa uudistuksen aiheuttamiin kustannuksiin, tuomarinkoulutuslautakunnan voimavaroihin, asessorien haku- ja nimitysmenettelyyn ja uudistuksen vaikutuksiin tuomarin uran avoimuuteen ja antaa lakivaliokunnalle asiasta selvityksen sekä vuoden 2020 että vuoden 2023 loppuun mennessä.

Oikeusministeriö on 4.12.2019 asettanut selvityshenkilön arvioimaan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia.

Anne Hallavainio, hallitusneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Selvityshenkilön tulee luovuttaa selvitys oikeusministeriölle viimeistään 31.10.2020.

Käräjäoikeusverkoston kehittämishankkeen vaikutusten seuranta

HE 270//2016 vp – EV 126/2017 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen ja siihen liittyvän mahdollisen summaaristen riita-asioidenkäsittelyä koskevan uudistuksen vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota oikeusturvan alueelliseen saatavuuteen, kielellisten oikeuksien toteutumiseen, taloudellisiin vaikutuksiin ja oikeudellisten palvelujen tarjontaan sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2022 loppuun mennessä.

Hallitusohjelmassa todetaan, että tuomioistuinverkko säilytetään nykyisellään. Oikeusministeriö valmistelee seurantatyöryhmän asettamista.

Piritta Koivukoski-Kouhia, erityisasiantuntija, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen

HE 190/2017 vp – EV 32/2018 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa käräjäoikeuksien rakenneuudistuksen ja siihen liittyvän summaaristen riita-asioiden käsittelyä koskevan uudistuksen vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota oikeusturvan alueelliseen saatavuuteen, kielellisten oikeuksien toteutumiseen, taloudellisiin vaikutuksiin ja oikeudellisten palvelujen tarjontaan sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2022 loppuun mennessä.

Summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä koskeva uudistus tuli voimaan 1.9.2019. Oikeusministeriö tulee seuraamaan uudistuksen vaikutuksia ja antaa niistä selvityksen vuoden 2022 loppuun mennessä.

Maarit Leppänen, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

Oikeusprosessien keventämishankkeen vaikutusten seuranta

HE 200/2017 vp – EV 31/2018 vp

Eduskunta edellyttää, että oikeusministeriö seuraa oikeusprosessien keventämistä yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia erityisesti tuomioistuimien kokoonpanoa ja syytetyn henkilökohtaista läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevien säännösten osalta sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista asioista selvityksen vuoden 2023 loppuun mennessä.

Asiassa ei ole uutta ilmoitettavaa.

”Uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia seurataan erityisesti tuomioistuimien kokoonpanoa ja syytetyn henkilökohtaista läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevien säännösten osalta ja eduskunnalle tullaan antamaan lausumassa tarkoitettu selvitys vuoden 2023 loppuun mennessä.”

Kirsi Pulkkinen, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

Lapsenhuoltolain uudistus

HE 88/2018 vp – EV 175/2018 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ohjeistaa lapsenhuoltolain uudistuksen toimeenpanossa lapsen edun olevan kaikkea päätöksentekoa ja toimintaa ohjaava tulkintaperiaate.

1.Lapsen edun ensisijaisuus päätöksentekoa ja toimintaa ohjaavana tulkintaperiaatteena tuodaan esille tuomioistuimille, sosiaaliviranomaisille ja muille tahoille järjestettävässä koulutuksessa ja ohjeistuksessa. Lapsenhuoltolain uudistus tuli voimaan 1.12.2019. Oikeusministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö järjestivät sosiaalitoimelle, tuomioistuimille, oikeusavustajille ja asianajajille suunnattua koulutusta syksyllä 2019.

Outi Kemppainen, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: OM ja STM ovat myös yhteistyössä THL:n kanssa päivittäneet lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia THL:n verkkosivuja niin, että niissä otetaan huomioon lapsenhuoltolakiin tehdyt muutokset ja lapsen etu lain tulkintaa ohjaavana periaatteena.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus mahdollisimman pian selvittää ja arvioi vuoroasumisen vaikutukset ja muutostarpeet etuuksia ja palveluja koskevaan lainsäädäntöön sekä valmistelee viipymättä tarvittavat lainsäädäntömuutokset annettaviksi eduskunnalle.

2.Tutkimus vuoroasumisen vaikutuksista palvelu- ja etuusjärjestelmään lähti suunnitellusti liikkeelle vuoden 2019 alusta (TEAS-hanke). Tutkimuksen tulokset valmistuvat syksyllä 2020 Etuudet ja palvelut lasten vuoroasumistilanteissa.

Marjo Maija, sosiaalineuvos, sosiaali- ja terveysministeriö

STM:n lausunto: TEAS-hanke etenee, ei uutta raportoitavaa tästä ennen tulosten valmistumista.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa ja kehittää vanhemmuuden ja parisuhteen tukea ja erotilanteiden palveluja pitkittyneiden ja vaikeiden lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien riitojen ehkäisemiseksi ja ratkaisemiseksi.

3.Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen ja erotilanteen palvelujen kehittämistä jatketaan. Eron jälkeiseen vanhemmuuteen apuvälineeksi kehitetyn vanhemmuussuunnitelman käyttöä edistetään mm. osana perhekeskusten kehittämistyötä. Kaikkein vaativimmassa tilanteessa olevien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin vastaavien osaamis- ja tukikeskusten (OT-keskus) valmistelua jatketaan. Hallituksen tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelmassa peruspalvelut ovat keskeisessä asemassa. Ehkäiseviin ja varhaisen tuen palveluihin, kuten eropalveluihin ja muihin perhe-elämän kriiseihin liittyviin palveluihin, kiinnitetään huomiota.

Marjo Maija, sosiaalineuvos, sosiaali- ja terveysministeriö

STM:n lausunto: Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelmassa on juuri tehty rahoituspäätökset ja tämä työ etenee alueilla. THL:n tukemana perhekeskusverkoston työ jatkuu. Myös osaamis- ja tukikeskusten valmistelu (valmisteleva työryhmä saanut jatkoaikaa 1.7.-31.12.2020) jatkuu.

4. Eduskunta edellyttää, että lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinkäsittelyä varten laadittavan olosuhdeselvityksen tekemisestä annetaan valtakunnallista ohjeistusta ja koulutusta sekä arvioidaan tarve säätää kelpoisuusvaatimukset selvityksen tekemiselle.

4. Tilanne on sama kuin edellisessä lausumassa annettu, sillä asia ei ole edennyt lakivaliokunnalle syksyllä 2019 suunnitellun aikataulun mukaisesti. Aloitetaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinkäsittelyä varten laadittavan olosuhdeselvityksen tekemisestä annettavan valtakunnallisen ohjeistuksen ja koulutuksen järjestämisen valmistelu sekä arvioidaan tarve säätää kelpoisuusvaatimukset selvityksen tekemiselle. Ohjeistuksen ja koulutuksen osalta toimitaan yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Marjo Maija, sosiaalineuvos, sosiaali- ja terveysministeriö

STM:n lausunto: On sovittu, että THL aloittaa tämän työn kesän 2020 aikana. Olosuhdeselvityksen tekemisen valtakunnallisen ohjeistuksen ja koulutuksen työ näin ollen etenee. Lainsäädännön osalta tarkastelu tapahtuu vasta kun opastyö etenee.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkoin lapsenhuoltolain uudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota muun muassa entistä laajempien lapsen huoltoa, asumista ja tapaamista koskevien sopimismahdollisuuksien ja sosiaaliviranomaisten toimivaltuuksien käyttöön, vuoroasumisen toimivuuteen sekä vieraannuttamiseen ja muuhun tapaamisoikeuden estämiseen tarkoitettujen keinojen tehokkuuteen.

5. Lapsenhuoltolain uudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia seurataan kiinnittäen erityistä huomiota eduskunnan esille tuomiin seikkoihin. Vuoroasumisen yleisyydestä samoin kuin sosiaalilautakunnan vahvistamien sopimusten sisällöstä saadaan jatkossa tarkempaa tietoa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen avulla.

Outi Kemppainen, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

Tuomioistuinviraston perustaminen

HE 136/2018 vp – EV 218/2018 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa Tuomioistuinviraston perustamista koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia tuomareiden koulutukseen sekä tuomarinkoulutuslautakunnan samoin kuin tuomarinvalintalautakunnan asemaan ja tehtäviin sekä antaa asiasta selvityksen vuoden 2023 loppuun mennessä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa Tuomioistuinviraston perustamista koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota tuomioistuinten riippumattomuuteen ja oikeusturvaan, oikeusministeriön ja viraston väliseen suhteeseen ja tehtävienjakoon, viraston johtamisjärjestelmän ja johtokunnan kokoonpanon toimivuuteen sekä voimavarojen riittävyyteen sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2025 loppuun mennessä.

Tuomioistuinvirasto on aloittanut toimintansa 1.1.2020. Uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia seurataan.

Anne Hallavainio, hallitusneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

Sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevan sääntelyn muuttaminen

HE 178/2018 – EV 245/2018 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuudet kehittää ja laajentaa muuntorangaistukseen tuomittujen sijoittamista ulkopuoliseen laitokseen päihdehuoltoon ja mahdollisuudet varmistaa tarvittavien päihde-, sosiaali- ja terveyspalvelujen jatkuvuus riittävän ajan laitossijoituksen ja muuntorangaistuksen suorittamisen jälkeen.

1. Oikeusministeriö yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa tulee kehittämään hallituskauden aikana yhtenäisen toimintamallin sakon muuntorangaistusta suorittamaan tulevien sijoittamiseksi päihdekuntoutuslaitokseen. Tavoitteeseen pääseminen edellyttää sopimuksia päihdepalveluja järjestävien tahojen ja vapautumisen jälkeisistä hoitojatkumoista vastaavien tuomittujen kotikuntien kanssa. Asiassa on tavoitteena edetä asteittain lisäten sijoitusten määrää (tulostavoite).

Minna Piispa, neuvotteleva virkamies, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella on käynnissä pilotti sakkovankien ulkopuolisista sijoittamisista. Pilotin tulosten pohjalta käynnistetään valtakunnallinen hanke syksyllä, missä valmistellaan toimintamallit ja yhteystyökäytännöt, jotta sijoitukset voidaan käynnistää vuoden 2021 alusta.

Avioliittolain muuttaminen

HE 211/2018 vp – EV 256/2018 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus pikaisesti selvittää mahdollisuudet saada alaikäisenä tai muusta avioliiton esteestä huolimatta solmittu avioliitto päättymään, purkautumaan, kumottua tai mitätöityä muutoin kuin avioerolla sekä sen, millaisia vaikutuksia tällä on muun muassa puolisoiden ja lasten asemaan.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus mahdollisimman pian selvittää ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamista koskevan sääntelyn mahdolliset tarkistustarpeet ja vaikutukset.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus pikaisesti selvittää mahdollisuudet saada pakottamalla solmittu avioliitto päättymään, purkautumaan, kumottua tai mitätöityä muutoin kuin avioerolla sekä sen, millaisia vaikutuksia tällä on muun muassa puolisoiden ja lasten asemaan.

1.–3. Hallitusohjelma sisältää pakkoavioliittojen mitätöinnin mahdollistamista koskevan kirjauksen (s. 89). Hanke on käynnistetty aloittamalla asiaa koskevan arviomuistion laadinta. Samassa yhteydessä selvitetään alaikäisenä tai muusta avioliiton esteestä huolimatta solmitun avioliiton purkamista koskeva menettely ja vaikutukset sekä ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustamista koskevan sääntelyn mahdolliset tarkistustarpeet ja vaikutukset. Arviomuistio valmistuu alkuvuonna 2020, minkä jälkeen se lähtee lausuntokierrokselle.

Outi Kemppainen, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Eduskunnan lausumissa esitettyihin asioihin liittyvä arviomuistio valmistui suunnitellun mukaisesti alkuvuodesta 2020, jonka jälkeen se oli laajalla lausuntokierroksella. Arviomuistioon saatujen lausuntojen perusteella tarpeellisiksi katsotuista lainsäädäntömuutoksista valmistellaan hallituksen esitys, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle loppuvuodesta 2020.

Rikoslain 20 luvun uudistaminen

HE 212/2018 vp – EV 305/2018 vp

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ripeästi uudistaa rikoslain 20 luvun säännökset koskien lapsiin kohdistuvia hyväksikäyttö- ja raiskausrikoksia ja antaa asiaa koskevan hallituksen esityksen eduskunnalle. Uudistuksessa tulee edelleen kiristää lapsiin kohdistuvien hyväksikäyttö- ja raiskausrikosten rangaistuksia, erityisesti vähimmäisrangaistuksia, sekä arvioida sääntelytekniikkaa ja rikosnimikkeitä. Tarkastella tulee erityisesti sukupuoliyhteyden käsittävien tekojen sääntelytekniikkaa ja lapsen iän merkitystä samoin kuin sitä, tulisiko tällaiset teot siirtää raiskausrikosten piiriin. Uudistuksessa tulee kiinnittää huomiota sukupuolivaikutusten arviointiin.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus mahdollisimman pian käynnistää rikoslain 20 luvun kokonaisuudistuksen, jossa tarkastellaan lukuun sisältyviä eri seksuaalirikoksia koskevia säännöksiä, jotta ne muodostavat selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden. Lisäksi erityisesti tulee arvioida raiskausrikoksen tunnusmerkistöä muutoin kuin lapsiin kohdistuvien tekojen osalta. Keskeistä on arvioida muun muassa uhrin avutonta tilaa koskevaa sääntelyä sekä suostumuksen aseman vahvistamista raiskausrikosten ja muiden seksuaalirikosten määrittelyssä. Uudistuksessa tulee kiinnittää huomiota sukupuolivaikutusten arviointiin.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus rikoslain 20 luvun kokonaisuudistuksen yhteydessä tai erikseen arvioi myös rikoslain muihin lukuihin sisältyvien seksuaalirikoksia koskevien rangaistussäännösten kehittämistarpeet. Uudistuksessa tulee kiinnittää huomiota sukupuolivaikutusten arviointiin.

1.–3. Hallitusohjelmassa todetaan, että: ”Toteutetaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Muutetaan rikoslain raiskausmääritelmä suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien.” Oikeusministeriössä on asetettu keväällä 2019 työryhmä valmistelemaan seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta, jonka tavoitteet on määritelty

hallituksen esityksen 212/2018 vp:n hyväksymisen yhteydessä eduskunnan antamien lausumien mukaisesti. Työryhmän toimikausi päättyy 31.5.2020.

Sami Kiriakos, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Edellä mainitun seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelleen työryhmän mietintö luovutettiin oikeusministeriölle 7.7.2020. Mietintö on lausuntokierroksella, joka päättyy 30.9.2020. Hallituksen esitys eduskunnalle on tarkoitus antaa vuoden 2021 aikana.

Ympäristövastuut konkurssissa

HE 221/2018 vp – EV 311/2018 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee konkurssipesän ympäristövastuuta koskevat säännökset, joissa otetaan tasapainoisesti huomioon sekä velkojien oikeus maksun saantiin, että ympäristöperusoikeuden näkökohdat.

Hallitusohjelman mukaan hallitus selvittää yksityishenkilön velkajärjestelyä ja yrityksen saneerausta koskevien lakien muutostarpeet tavoitteena kyseisten menettelyjen kattavuuden parantaminen. Maksukyvyttömyyttä koskevan lainsäädännön uudistamista selvitetään tavoitteina etenkin pienten ja keskisuurten yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen. Riskinottokykyä edistetään kehittämällä yrittäjälle entistä parempia mahdollisuuksia uuteen alkuun muun muassa konkurssitilanteissa. Asiassa otetaan huomioon muun muassa EU:n niin sanotun maksukyvyttömyysdirektiivin täytäntöönpano ja arvioidaan maksukyvyttömyyslainsäädännön kokonaistoimivuus. Hallitusohjelman mukaan myös ulosottolainsäädännön muutostarpeita selvitetään.

Eduskunnan lausumassa mainitun asian mahdollista valmisteluaikataulua ei, ottaen huomioon edellä mainitut hallitusohjelmasta ilmenevät tavoitteet ja maksukyvyttömyysoikeuden lainvalmisteluun käytettävissä olevat voimavarat, voida tässä vaiheessa arvioida.

Mari Aalto, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Asiassa ei uutta ilmoitettavaa.

Ylivelkaantumisen ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentäminen

HE 230/2018 vp – EV 284/2018 vp

1. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa tarkoin kuluttajaluottojen hintasääntelyn vaikutuksia kustannuksiltaan kohtuuttomien kuluttajaluottojen tarjontaan ja hintoihin sekä ryhtyy tarvittaessa välittömästi lisätoimiin.

1. Kansalaisten ylivelkaantumiseen liittyvään kokonaisuuteen pyritään puuttumaan pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa laaja-alaisilla toimenpiteillä. Oikeusministeriö koordinoi näitä toimenpiteitä.

Uusi hintasääntely on tullut voimaan 1.9.2019. Oikeusministeriö on ollut yhteydessä Kilpailu- ja kuluttajavirastoon ensi vaiheen havaintojen saamiseksi uuden hintasääntelyn noudattamisesta. Tämän lisäksi oikeusministeriö on valmistelemassa tutkimushankkeen käynnistämistä sääntelyn vaikutusten arvioimeksi.

Sofia Aspelund, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Kilpailutus selvityshankkeen toteuttajasta on työn alla. Selvityshanke on tarkoitus saada käyntiin syyskuun 2020 aikana. Sillä on tarkoitus vastata myös eduskunnan lausumaan (2. lausuma), joka sisältyy eduskunnan vastaukseen (EV 69/2020 vp) hallituksen esitykseen kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta (HE 53/2020 vp). Mainittu esitys koski korkokattosääntelyn tilapäistä tiukentamista sekä luottojen suoramarkkinoinnin tilapäistä kieltämistä koronavirustilanteen johdosta. Väliaikainen kuluttajaluottoja koskeva sääntely on voimassa 1.7.2020-31.12.2020.

2. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto arvioi pikaisesti ulosoton suojaosuusjärjestelmän ja yksityishenkilön velkajärjestelyssä velallisen maksukyvyn arvioinnissa huomioon otettavien velallisen välttämättömien elinkustannusten tason kehittämistarpeet ja valmistelee tarvittavat säädösmuutokset.

2. Hallitusohjelman mukainen selvitys ulosoton suojaosuuden korottamisesta ja vaihtoehtoisista keinoista pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi on käynnistymässä valtioneuvoston tutkimus-ja selvitystoiminnan hankkeena. Selvityksen toteuttamisen jälkeen voidaan arvioida, mikä on paras keino pienituloisten ulosottovelallisten aseman helpottamiseksi.

Oikeusministeriössä on käynnistymässä hanke, jossa arvioidaan mm. yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muutostarpeita.

Mari Aalto, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö

OM:n lausunto: Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan (VN TEAS) hanke ”Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta” käynnistettiin alkuvuonna 2020, ja sen valmistumisen määräaika on 15.3.2021. Hankkeen toteuttaa tutkimusryhmä Palkansaajien tutkimuslaitoksesta ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksesta. Hankkeen päätavoitteena on kartoittaa ja arvioida eri vaihtoehtoja pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi. Arvioinnissa otetaan huomioon mm. vaikutukset ulosottovelallisten toimeentuloon ja työllistymisen kannustimiin, velkojien asemaan sekä sosiaaliturvamenoihin.

Oikeusministeriö on 29.1.2020 asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella hallitusohjelman ja maksukyvyttömyysdirektiivin edellyttämät muutokset yksityishenkilön velkajärjestelystä annettuun lakiin. Työryhmän määräaika päättyy 30.4.2021.

3. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti tarvittaviin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin kuluttajien velkaantumisongelmien ennaltaehkäisyn ja vähentämisen tehostamiseksi muun muassa arvioimalla maksuhäiriötietojen säilytysaikojen tarkoituksenmukaisuutta ja selvittämällä korkeakorkoisten vakuudettomien kuluttajaluottojen mainonnan rajoittamista sekä selvittää mahdollisuuksia parantaa sosiaalisen luototuksen saatavuutta.

3. Hallitusohjelmassa on muun muassa linjattu, että positiivinen luottotietorekisteri otetaan käyttöön hallituskauden aikana, ja samalla lyhennetään maksuhäiriömerkintöjen kestoaikaa. Oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministerityöryhmä päätti 24.10.2019, että ryhdytään valmistelemaan julkisen sektorin ylläpitämää positiivista luottotietorekisteriä. Rekisteri tulee sisältämään ihmisten luottotietoja, ja sen vuoksi vahva tietosuoja on ensisijaisen tärkeää. Valmistelussa selvitetään myös mahdollisuutta ottaa rekisteri käyttöön vaiheittain siten, että tarvittava lainsäädäntö on voimassa hyvissä ajoin ja että rekisteri ainakin kuluttajaluottojen osalta voitaisiin ottaa käyttöön kevään 2023 aikana. Positiivisen luottotietorekisterin edellyttämistä lainsäädäntömuutoksista on parhaillaan tekeillä esikartoitus yhteistyössä oikeusministeriön ja valtiovarainministeriön kanssa, ja työryhmätyö on tarkoitus käynnistää lähiaikoina. Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja on tarkoitus arvioida kokonaisuutena, jossa otetaan huomioon tasapaino velallisten oikeutettujen etujen ja luotonantajien ja muiden luottotietoja käyttävien tahojen intressien välillä.

Oikeusministeriö julkaisi keväällä 2019 virkatyönä laaditun arviomuistion kuluttajaluottojen markkinoinnista. Muistiossa kartoitettiin luottojen markkinointikäytäntöjä ja niihin liittyviä ongelmia. Muistiossa myös esitettiin kuluttajaluottojen markkinointia koskevan sääntelyn tiukentamiseksi erilaisia sääntelyvaihtoehtoja, jotka jakautuivat markkinoinnin sisältöön kohdistuviin keinoihin sekä erilaisiin markkinointikieltoihin. Arviomuistio oli laajalla lausuntokierroksella. Enemmistö lausunnonantajista suhtautui myönteisesti siihen, että kuluttajaluottojen markkinoinnin rajoittamista koskeva säädösvalmisteluhanke käynnistettäisiin ja kuluttajaluottojen markkinointia rajoitettaisiin keinona hillitä ylivelkaantumista. Sen sijaan mielipiteet jakautuivat sen suhteen, miten sääntelyä tulisi muuttaa. Mahdollisen kuluttajaluottojen markkinointia koskevan lainvalmistelun osalta noudatetaan hallitusohjelman kirjausta. Tarkoituksena on ensin seurata uuden hintasääntelyn vaikutuksia ja muun muassa sitä, minkä

tyyppisiksi tarjolla olevat luottotuotteet ja -markkinat muotoutuvat. Näin mahdollinen sääntely voidaan paremmin kohdistaa vastaamaan tosiasiallista sääntelytarvetta.

Sosiaalisen luototuksen osalta voidaan todeta, että Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti sosiaalisen luotoksen valtakunnallistaminen selvitetään, ja selvityksen pohjalta se otetaan käyttöön koko maassa vaalikauden aikana. Sosiaali- ja terveysministeriö on aloittanut toimet valtakunnallistamisen selvittämisen suhteen järjestämällä 9.12.2019 asiantuntijoiden kuulemistilaisuuden tarvittavien toimenpiteiden kartoittamiseksi. Asiantuntijoiden kuulemisen perusteella on tekeillä tarkempi analyysi tarvittavasta jatkotyöstä, ja päätökset etenemisestä saataneen alkuvuoden 2020 aikana. Hallituksen tavoitteena on saada aikaan tarvittavat lainsäädännön muutokset tämän hallituskauden aikana.

Tanja Jaatinen, lainsäädäntöneuvos ~~Tia Möller, yksikönpäällikkö~~, oikeusministeriö Sofia Aspelund, lainsäädäntöneuvos, oikeusministeriö Ritva Liukonen, erityisasiantuntija, sosiaali- ja terveysministeriö

OM:n lausunto: Maksuhäiriömerkintöjen kestoajan osalta on syytä tuoda esiin, että oikeusministeriössä on laadittu 30.6.2020 arviomuistio maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen lyhentämisestä. Arviomuistio oli lausuntokierroksella, joka päättyi 21.8.2020. Lausuntopyynnössä pyydettiin ottamaan kantaa myös arviomuistion valmistelun aikana eduskunnan antamaan lausumaan (4. lausuma; EV 69/2020 vp) hallituksen esitykseen kuluttajansuojalain 7 luvun väliaikaisesta muuttamisesta (HE 53/2020 vp). Kyseisessä lausumassa edellytettiin, että valtioneuvosto kiirehtii maksuhäiriörekisteriä koskevaa lainsäädäntöä siten, että henkilöt, jotka ovat suorittaneet maksuhäiriömerkinnän perusteena olleet maksut asianmukaisesti, tulee poistaa rekisteristä 1 kuukauden kuluttua maksun suorittamisesta. Lausuman mukaan lainsäädäntöesitykset on tuotava eduskuntaan viimeistään vuoden 2021 kevätistuntokauden aikana.

Korkeakorkoisten vakuudettomien kuluttajaluottojen mainonnan rajoittamisen osalta voi todeta, että koronavirustilanteen johdosta luottojen suoramarkkinointi on kielletty tilapäisesti aikavälillä 1.7.2020-31.12.2020. Eduskunta edellytti kyseisestä esityksestä antamassaan vastauksessa (EV 69/2020 vp, 5. lausuma), että valtioneuvosto valmistelee kuluttajaluottoa koskevan mainonnan ja suoramarkkinoinnin hillitsemisestä pysyvää lainsäädäntöä. Voimassa olevan tilapäisen sääntelyn toimivuudesta saatavat kokemukset ovat tärkeitä tulevan, pysyvämmäksi tarkoitetun sääntelyn sisältöä harkittaessa.

Positiivista luottotietorekisteriä valmisteleva hanke on asetettu maaliskuussa 2020. Hankkeen ohjausryhmä on toukokuussa 2020 linjannut, että positiivisen luottotietorekisterin toteuttajaksi ja rekisterinpitäjäksi esitetään Verohallinnon Tulorekisteriyksikköä. Verohallinnon Tulorekisteriyksikkö valikoitui ehdotettavaksi rekisterinpitäjäksi, koska sillä on kokemusta positiivisen luottotietorekisterin kaltaisen tietojärjestelmän hankinnasta, kilpailutuksesta, rakentamisesta ja käyttöönotosta sekä kyky rekisterin tarvitseman tietojärjestelmän toteuttamiseksi. Valmistelussa on lähtökohtana edelleen, että tarvittava lainsäädäntö on voimassa hyvissä ajoin ja että rekisteri ainakin kuluttajaluottojen osalta voitaisiin ottaa käyttöön kevään 2023 aikana